

Daniela Ďurajková
Martin Kríž

**Protikorupční výchova
v náuce o společnosti**

Daniela Ďurajková
Martin Kríž

Protikorupčná výchova v náuke o spoločnosti

Recenzenti:

Emília Sičáková-Beblavá
Kristína Šušlíková

© Transparency International Slovensko, Bratislava 2005
Všetky práva vyhradené.

Transparency International Slovensko
Bajkalská 25, 827 18 Bratislava 212
tel.: 02/5341 10 20, fax: 02/5341 72 07
www.transparency.sk, tis@transparency.sk

Pre TIS vydal: Adin, s.r.o.

ISBN 80-89041-97-3

TIS

Transparency International Slovensko

Daniela Ďurajková
Martin Kríž

Protikorupčná výchova v náuke o spoločnosti

Bratislava

november 2005

Vydané s podporou Úradu vlády SR

Transparency International Slovensko (TIS) je nezisková, nestranička mimovládna organizácia so sídlom v Bratislave. Je národnou pobočkou celosvetovej organizácie Transparency International, ktorá bola založená v roku 1993 a má sídlo v Berlíne. Medzi hlavné ciele TIS patrí podpora a presadzovanie takých hodnôt v slovenskom verejnom sektore, akými sú transparentnosť, zodpovednosť, dôvera a integrita, ktoré významným spôsobom napomáhajú znižovať korupciu.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL SLOVENSKO

Bajkalská 25, 827 18 Bratislava 212

tel: 02/5341 10 20, fax: 02/5341 72 07

Členovia Aliancie za transparentnosť a boj proti korupcii:

Milan Banas

Anna Butašová

Iveta Griačová

Eugen Jurzyca

Mária Kolaříková

Zdenko Kováč

Katarína Mathernová

Grigorij Mesežnikov

Vladimír Pirošík

Oľga Reptová

Emília Sičáková-Beblavá

Dušan Staněk

Juraj Stern

Soňa Szomolányi

Jiří Vlach

Daniela Zemanovičová

OBSAH

ÚVOD	7
MOŽNOSTI UČEBNÝCH OSNOV NÁUKY O SPOLOČNOSTI A CIEĽOVÝCH POŽIADAVIEK NA VEDOMOSTI A ZRUČNOSTI MATURANTOV Z NÁUKY O SPOLOČNOSTI PRE PROTIKORUPČNÚ VÝCHOVU	8
UKÁŽKY ÚLOH S PROTIKORUPČNOU TÉMATIKOU PRE MATURITNÉ ZADANIA	19
UKÁŽKA KOMPLETNÉHO MONOTÉMATICKÉHO ZADANIA S PROTIKORUPČNOU TÉMATIKOU	22
ZÁVER	24

ÚVOD

Korupcia je, bol a bude celospoločenský problém, ktorému musíme čeliť. Riešenie nie je jednoduché, vyžaduje spoluúčasť všetkých členov spoločnosti. Stupeň a úroveň riešenia tohto závažného problému závisí v značnej miere aj od vzdelaného, vnímavého a angažovaného občana. To však predpokladá vedieť a poznať, čo korupcia je, aké sú jej príčiny a dôsledky, akým spôsobom môže každý z nás do procesu boja s ňou zasiahnuť. Vzdelávaniu a informovanosti o problematike korupcie už od stredoškolskej mládeže sa viac ako päť rokov aktívne venuje mimovládna organizácia Transparency International Slovensko (TIS) v Bratislave. Z jej podnetu vznikli nielen mnohé odborné publikácie k téme, z ktorých si môže učiteľ problematiku naštudovať a využiť v príprave na vyučovanie, ale aj dve metodické príručky, s ktorými môže pracovať priamo na vyučovaní.

Prvá príručka s názvom Celospoločenský problém – korupcia ponúka námety na formu vyučovania danej problematiky na hodinách náuky o spoločnosti, občianskej náuky, etiky či ekonómie tak, aby sa nerozširovalo učivo už aj tak predimenzovaných učebných osnov.

Druhá metodická príručka s názvom Celospoločenský problém – korupcia II je odborne vyváženejšia a ucelenejšia, je komplexným metodickým materiálom k problematike korupcie. Bohatší obsah je logicky usporiadaný do 16 spracovaných tém. Každá z tém obsahuje jeden alebo viacero metodických postupov, ako hodinu realizovať.

V súčasnosti vychádza nová verzia tejto metodickej príručky. Štruktúra a témy sú nezmenené, aktualizoval sa však jej obsah s ohľadom na výrazné zmeny v legislatíve, týkajúce sa najmä prijatia nových trestných kódexov.

Publikácia ako celok bola predurčená na realizáciu navrhovaného voliteľného predmetu protikorupčné nástroje. Mnohí učitelia už prešli aj zaškolením, ako v predmete pracovať. Učebné osnovy navrhovaného nového voliteľného predmetu napokon odsúhlasené neboli, došlo však ku kompromisu a problematika korupcie sa dostáva do obsahu voliteľného predmetu spoločenskovedný seminár. Učebné osnovy so zaradením protikorupčnej výchovy sú inováciou existujúcich učebných osnov. Zaradenie protikorupčnej výchovy v nich nie je chápané len ako pridanie ďalšieho tematického celku, ktorý má byť priradený k tým, ktoré tvorili obsah spoločenskovedného seminára doteraz. Má ísť skôr o vytvorenie priestoru na vysvetľovanie základov spoločenských vied na jednotnacej báze, na konkrétnom probléme z každodenného života – a tým je korupcia.

Uvedomujúc si, že hodinová dotácia spoločenskovedného seminára a jeho obsahová náplň má svoje hranice, urobili sme analýzu učebných osnov náuky o spoločnosti a cieľových požiadaviek na vedomosti a zručnosti maturantov z náuky o spoločnosti s cieľom poukázať na tie možnosti, ktoré spomínané dva základné pedagogické dokumenty poskytujú na zapracovanie problematiky protikorupčných nástrojov s využitím pripravenej metodickej príručky.

**MOŽNOSTI UČEBNÝCH OSNOV NÁUKY O SPOLOČNOSTI
A CIEĽOVÝCH POŽIADAVIEK NA VEDOMOSTI
A ZRUČNOSTI MATURANTOV Z NÁUKY O SPOLOČNOSTI
PRE PROTIKORUPČNÚ VÝCHOVU**

<p>Metodická príručka Celospoločenský problém – korupcia II</p>	<p>Učebné osnovy náuky o spoločnosti Tematické celky</p>	<p>Cieľové požiadavky na vedomosti a zručnosti maturantov z náuky o spoločnosti</p>
<p>1. téma: Čo je a čo nie je korupcia</p>	<p>Základy práva: <u>Odvetvia slovenského právneho poriadku</u> - trestné právo (čo je trestný čin);</p> <p>Základy politológie: <u>Politický systém a politický pluralizmus</u> – zložky politického systému politické strany a hnutia, nátlakové ekonomické skupiny, nenátlakové skupiny, tretí sektor (lobing);</p>	<p>Právo a politológia: <u>Ľudské práva a základné slobody</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - rozlíšiť pojmy ľudské práva a občianske práva, pracovať s Ústavou SR a v nej rozlišovať členenie ľudských práv, - prezentovať vlastný názor na riešenie rôznych prípadov porušovania ľudských práv; <p><u>Politický systém a politický pluralizmus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vymenovať zložky politického systému a ich zámer, - pomenovať konkrétne ekonomické a neekonomické nátlakové skupiny, - vysvetliť na konkrétnych príkladoch, aké prostriedky používajú nátlakové skupiny na presadenie svojich požiadaviek;

<p>2. téma: Korupcia z trestnoprávneho hľadiska</p>	<p>Základy práva: <u>Odvetvia slovenského právneho poriadku</u> – trestné právo (sankcia a trest), pri ich vysvetľovaní možno konkretizovať trestným činom prijímania úplatku, podplácania, nepriamej korupcie;</p>	<p>Právo a politológia: <u>Odvetvia slovenského právneho poriadku</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - definovať, čo naše trestné právo považuje za trestné (trestný čin, pokus o trestný čin, spolupáchateľstvo, príprava trestného činu), - uviesť a porovnať príklady trestných činov a priestupkov, - zdôvodniť, prečo je potrebné rozlišovať medzi účastníkmi trestného činu;
<p>3. téma: Rodinkárstvo a klientelizmus</p>	<p>Základy sociológie: <u>Spoločnosť ako zložitý systém ľudí, inštitúcií a vzťahov</u> – vzory chovania, hodnotové systémy, sociálne normy a sankcie;</p>	<p>Psychológia a sociológia: <u>Sociológia</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - na príkladoch uviesť, ako môže verejná mienka ovplyvniť riešenie problémov v spoločnosti; <p><u>Právny štát – základ občianskej demokracie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - charakterizovať právny štát a vysvetliť jeho znaky;

<p>4. téma: Mapa korupcie</p> <p><i>Aktivita vhodná aj na hodiny etickej výchovy</i></p>	<p>Základy sociológie: <u>Život v súkromí a spoločenských</u> – národné spoločenstvo a problémy, životné štýly: medzi bohatstvom a chudobou; <u>Sociologický výskum</u> – praktické zostavenie a zrealizovanie ankety k vnímaniu korupcie medzi žiakmi;</p> <p>Základy sociálnej psychológie: <u>Sociálny vplyv</u> – závislosť a nezávislosť jednotlivca v skupine, postoje a možnosti ich zmien, sociálne normy a očakávania skupiny; <u>Sociálna výmena</u> – správanie sa v rôznych situáciách;</p>	<p>Psychológia a sociológia: <u>Psychika a psychické procesy</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - na konkrétnych prípadoch ilustrovať, čo je afekt, nálada, strach, tréma a zlosť, - uvedomiť si a na príkladoch popísať, ako sa psychické procesy prejavujú v správaní, komunikácii medzi ľuďmi; <p><u>V spoločnosti nie si sám</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - charakterizovať spoločnosť ako zložitý systém vzťahov jednotlivca a sociálnych skupín, - na konkrétnych prípadoch vymedziť rôzne formy komunikácie;
<p>5. téma: Ako je na tom Slovensko</p>	<p>Základy sociológie: <u>Sociologický výskum</u> - techniky sociologického výskumu, publikácia výsledkov sociologického výskumu;</p>	<p>Psychológia a sociológia: <u>Sociológia</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vysvetliť úlohu a predmet sociológie v živote človeka, vymenovať kroky typického sociologického výskumu;

<p>6. téma: Príčiny korupcie</p> <p><i>Aktivita vhodná aj na hodiny etickej výchovy</i></p>	<p>Základy ekonómie: <u>Základné princípy fungovania trhovej ekonomiky</u> – dopyt, ponuka, cena, monopol a konkurencia; <u>Ekonomické funkcie štátu v trhovej ekonomike</u> – štátne zásahy do ekonomiky;</p>	<p>Právo a politológia: <u>Právny systém a zákonnosť</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - zdôvodniť potrebu práva v spoločnosti; <p>Ekonomika a ekonómia: <u>Trh a trhový mechanizmus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - opísať správanie sa jednotlivých subjektov na trhu, - objasniť princípy fungovania trhu na príkladoch vzťahu medzi dopytom, ponukou a cenou, - vysvetliť úlohu konkurencie v trhovej ekonomike, - analyzovať príčiny zlyhávania trhového mechanizmu a zdôvodniť potrebu zásahov štátu do ekonomiky;
<p>7. téma: Etické dilemy</p> <p><i>Aktivita vhodná predovšetkým na hodiny etickej výchovy k téme postoje, hodnoty</i></p>	<p>Základy sociálnej psychológie: <u>Sociálny vplyv</u> – postoje a možnosti ich zmien; <u>Sociálna výmena</u> – typy sociálnej výmeny;</p>	<p>Právo a politológia: <u>Právny systém a zákonnosť</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vysvetliť pojmy hodnota, norma, právna norma, právny systém, právna sila;

<p>8. téma: Výberové konanie na študijný pobyt v zahraničí</p> <p><i>Téma aktivity je nielen o rozhodovaní ale aj o predsudkoch, preto je vhodná najmä na hodiny etickej výchovy</i></p>	<p>Z učebných osnov s témou bezprostredne nekorešponduje žiadne osnovné heslo.</p>	<p>Psychológia a sociológia: <u>Psychológia</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - uviesť príklady životných situácií, v ktorých možno využiť psychologické poznatky;
<p>9. téma: Voľnosť v rozhodovaní I.</p>	<p>Z učebných osnov s témou korešponduje okrajovo osnovné heslo Základy sociológie: Spoločnosť ako zložitý systém ľudí, inštitúcií a vzťahov – mocenské usporiadanie (riadiaci a riadení, verejnosť a elita, kompetencie a hierarchie);</p> <p>Príklady uvedené v príručke možno využiť pri konkretizácii činnosti politických subjektov, viesť diskusiu o potrebe transparentnosti ich rozhodovania, príčinách zneužívania moci a možnostiach predchádzania tohto javu.</p>	<p>Právo a politológia: <u>Demokracia a princíp jej uplatnenia v právnom štáte</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - definovať pojem demokracia, - vysvetliť základné princípy demokracie a ich vývoj;

<p>10. téma: Voľnosť v rozhodovaní II. – Verejné obstarávanie</p>	<p>Základy ekonómie: <u>Základné princípy fungovania trhovej (zmiešanej) ekonomiky</u> – princípy trhovej ekonomiky,</p> <p>Príklady z tejto časti príručky možno využiť ako modelové príklady pri konkretizácii jednotlivých krokov v podnikaní, pri ilustrácii verejného obstarávania, rozhodovania v ekonomike.</p>	<p>Ekonomika a ekonómia: <u>Trh a trhový mechanizmus</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - opísať správanie sa jednotlivých subjektov na trhu, - objasniť princípy fungovania trhu na príkladoch vzťahu medzi dopytom, ponukou a cenou, - vysvetliť úlohu konkurencie v trhovej ekonomike, - analyzovať príčiny zlyhávania trhového mechanizmu a zdôvodniť potrebu zásahov štátu do ekonomiky; <p>Právo a politológia: <u>Odvetvia slovenského právneho poriadku</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vymedziť predmet správneho práva, - vysvetliť, čo je správny delikt a ktorý orgán verejnej správy ukladá sankcie, - uviesť sankcie, ktoré sa uplatňujú pri postihovaní priestupkov, - rozlišovať medzi orgánmi miestnej samosprávy;
---	---	--

<p>11. téma: Dôsledky korupcie</p>	<p>Základy ekonómie: <u>Základné formy podnikania</u> – podnikateľ, podnikateľská činnosť, podnikateľské prostredie, riziká podnikania, podnikový image; Privatizácia a reštitúcia;</p> <p>Základy politológie: <u>Demokracia a princíp jej uplatnenia v právnom štáte</u> – uplatnenie demokracie;</p>	<p>V tomto článku je možné podľa konkrétnej situácie na hodine smerovať k naplneniu ktorejkoľvek z vyššie uvedených cieľových požiadaviek.</p> <p>Ekonómia a ekonomika: <u>Podnik a formy podnikania</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vysvetliť, čo je podnik a podnikanie a čo je jeho zmyslom, - na príkladoch uviesť, ako štát podporuje rozvoj podnikania v SR;
<p>12. téma: Agent</p>	<p>Základy práva: <u>Právny systém a zákonnosť</u> – orgány ochrany práva – sústava súdov, prokuratúra, polícia a ich úlohy;</p>	<p>Právo a politológia: <u>Právny systém a zákonnosť</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - uviesť, aké sú garancie ochrany práva, - na príkladoch zo života uviesť mieru právomocí polície, advokácie, súdov, opísať štruktúru súdov;

<p>13. téma: Médiá a korupcia</p>	<p>Základy politológie: <u>Politický systém a politický pluralizmus</u> – masovokomunikačné prostriedky a ich úloha;</p> <p>Základy práva: <u>Ludské práva a základné slobody</u> – charakteristika a výklad úpravy uplatňovania a ochrany ľudských práv;</p>	<p>Právo a politológia: <u>Právny systém a zákonnosť</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vysvetliť pojmy hodnota, norma, právna norma, právny systém, právna sila, - pracovať s dokumentmi právnej povahy a rozlíšiť medzi nimi právne normy rôznej právnej sily;
<p>14. téma: Trestné oznámenie alebo opravný prostriedok?</p>	<p>Základy práva: <u>Odvetvia slovenského právneho poriadku</u> – trestné právo (trest, sankcia, dostupné právne a opravné prostriedky);</p>	<p>Právo a politológia: <u>Právny systém a zákonnosť</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - uviesť aké sú garancie ochrany práva, - na príkladoch zo života uviesť mieru právomocí polície, advokácie, notárov, súdov, - opísať štruktúru súdov; <p><u>Odvetvia slovenského právneho poriadku</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - vymedziť predmet správneho práva, - vysvetliť, čo je správny delikt a ktorý orgán verejnej správy ukladá sankcie, - uviesť sankcie, ktoré sa uplatňujú pri postihovaní priestupkov, rozlišovať medzi orgánmi miestnej samosprávy;

<p>15. téma: Informácie a korupcia</p>	<p>Základy práva: <u>Ľudské práva a základné slobody</u> - charakteristika a výklad úpravy uplatňovania a ochrany ľudských práv;</p> <p>Základy politológie: <u>Právny štát – základ občianskej demokracie</u> - Občianstvo človeka – občianske slobody, občianske práva;</p>	<p>Právo a politológia: <u>Ľudské práva a základné slobody</u> - pracovať s dokumentmi Všeobecná deklarácia ľudských práv a Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, porovnať formu zakotvenia práv, - prezentovať vlastný názor na riešenie rôznych prípadov porušovania ľudských práv;</p>
<p>16. téma: Protikorupčné stratégie</p> <p><i>Aktivita vhodná predovšetkým na hodiny etickej výchovy k téme postoje, rozhodovanie, spolurozhodovanie</i></p>	<p>Základy politológie: <u>Demokracia a princíp jej uplatnenia v právnom štáte</u> – uplatnenie demokracie – princíp občianskych práv;</p>	<p>Táto téma umožňuje rozvíjať najvyššie kognitívne procesy vo vzťahu k rôznym tematickým okruhom cieľových požiadaviek.</p>

S obsahom jednotlivých tém metodologickej príručky možno pracovať rôznym spôsobom:

1. Odučiť vyučovaciu hodinu podľa navrhovaného metodického postupu a v diskusii poukázať na súvislosti s obsahom učebných osnov. Takúto možnosť ponúka napríklad téma Informácie a korupcia, prostredníctvom ktorej možno odučiť tému učebných osnov Ľudské práva a základné slobody, konkrétne právo na informácie. Realizáciou ponúkaného metodického postupu navyše umožníme žiakom získať nielen vedomosti o svojich právach, ale predovšetkým zručnosti, ako a kde žiadať informácie.
2. Prebrať učivo podľa učebných osnov, ale ilustrovať a konkretizovať ho príkladmi z metodologickej príručky. Napríklad, pri preberaní témy z učebných osnov Úloha súdov využiť námety z metodologickej príručky z témy Trestné oznámenie alebo opravný prostriedok?; prípadne pri preberaní témy Trestné právo námety z témy Korupcia z trestnoprávneho hľadiska.

Aj takú problematiku, akou je téma korupcia, môžeme žiakom sprostredkovať primeranou motiváciou, tvorivými úlohami alebo pomocou hier uvádzaných v metodologickej príručke Celospoločenský problém – korupcia I. a II.

V súlade so zámerom predkladaného materiálu ponúkame stručný prehľad motivačných a aktivizujúcich metód, pričom viaceré z nich sú v príručke rozpracované ako ukážka metodického postupu ich využitia.

Metódy motivácie učebno-poznávacej činnosti môžeme rozdeliť na:

- a) *motivačné rozprávanie* – metóda približovania učiva, ktoré žiaci majú zvládnuť pôsobením na emócie žiakov;
 - b) *motivačný rozhovor* – slúži na aktivizáciu žiakov cez ich skúsenosti, zážitky a poznatky;
 - c) *motivačné demonštrovanie* – umožňuje učiteľovi aktivizovať žiakov prostredníctvom obrázkov a fotografií, diafilmov a rôznych modelov;
 - d) *výskumná metóda* – konkretizuje sa vo vyučovacom procese:
- da) metódou riešenia úloh (Žiaci riešia problémovú úlohu, pri riešení ktorej získavajú buď nové vedomosti, alebo aplikujú už získané vedomosti v iných súvislostiach. Úlohu riešia žiaci samostatne, učiteľ iba usmerňuje.);
- db) metódou práce s knihou a prameňmi.

Tvorivú a samostatnú prácu žiakov umožňujú predovšetkým metódy a techniky, ktoré sú aplikáciou a konkretizáciou heuristickej metódy. Žiaci pri nich neriešia celé úlohy, ale len ich časti. Problémovú situáciu uvedie učiteľ, usmerní žiakov, ale možné riešenia a hypotézy navrhujú žiaci.

K týmto metódam a technikám patrí najmä:

- *brainstorming*,
- inscenačná metóda,
- didaktické hry.

Využívaním uvedených metód a techník sú žiaci vedení ku skupinovej práci, kde sa na rozhodovaní zúčastňujú všetci. A keď majú možnosť spoluplytvárať aj pravidlá, vedie to žiakov k zodpovednosti za vlastnú činnosť.

Motivačné metódy a techniky podporujú aktivitu, tvorivosť a samostatnosť, divergentné myslenie a s ním spojenú fantáziu, predstavivosť a originalitu myslenia. Umožňujú rozvoj poznávacích schopností, ale aj citovej a vôľovej stránky žiaka.

Aktivizačné a motivačné metódy predstavujú pre učiteľa väčšiu časovú a materiálovú náročnosť, ale výsledkom mu bude určite potvrdenie múdrosti, že sa ľahšie a dlhšie pamätá „raz zažité ako dvakrát počuté“.

UKÁŽKY ÚLOH S PROTIKORUPČNOU TEMATIKOU PRE MATURITNÉ ZADANIA

ROVINA ZAPAMÄTANIA A POCHOPENIA POZNATKOV

1. Vysvetlite rozdiel medzi korupciou a lobingom.
2. Vymenujte a vysvetlite aspoň dva trestné činy, ktoré definuje právny poriadok SR v súvislosti s korupciou.
3. Vysvetlite, prečo monopol zvyšuje pravdepodobnosť výskytu korupcie.

ROVINA APLIKÁCIE A ANALÝZY

1. Rozhodnite, v ktorých prípadoch ide o korupciu. Svoje rozhodnutie zdôvodnite. Rozlišujte právnu a politickú rovinu problému.
 - *Ministerstvo prideluje dotácie poľnohospodárskym podnikom. Dostala ich aj firma, kde je minister spoločníkom. Bráni sa tým, že neporušil žiaden zákon a že dotácie dostali všetky firmy, ktoré o to požiadali.*
 - *Stála zákazníčka dá v kaderníctve prepitné, pretože je veľmi spokojná s novým účesom a milým prístupom kaderničky.*
 - *Združenie miest a obcí využíva všetky cesty a politické prepojenia na to, aby nebola prijatá zmena ústavy, ktorá by jednoznačne umožnila externú kontrolu celého okruhu financií, s ktorými hospodária obce a vyššie územné celky.*
 - *Vysoko postavený úradník Ministerstva zdravotníctva SR Rudolf Š. a jeho bývalý spolužiak, obvodný lekár Dušan Š., požadovali 2 mil. Sk od Andreja F. za to, že dajú ministromi na podpis povolenie na odštatnenie rádiodiagnostického odboru pre súkromný sektor.*
2. Prečítajte si výsledky dvoch rôznych sociologických výskumov.
 - Porovnajte výskumné metódy, ktoré výskumníci použili.
 - Rozhodnite, ktorý výskum objektívnejšie vypovedá o skutočnom stave korupcie v SR. Svoje rozhodnutie zdôvodnite.

Objasnené prípady súvisiace s korupciou v SR

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	do konca júla 2004
trestný čin	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené
úplatkárstvo	15/15	40/34	31/30	65/48	81/38	87/54
podplácanie	9/9	64/60	52/48	74/70	66/57	47/41
spolu:	24/24	104/94	83/78	139/118	147/95	134/95

Zdroj: Komunikačný odbor ministerstva vnútra SR

Index vnímania korupcie občanmi (CPI)

Krajina	CPI – 1998	CPI – 1999	CPI – 2000	CPI – 2001	CPI – 2002	CPI – 2003	CPI – 2004	CPI – 2005
Slovensko	3,9	3,7	3,5	3,7	3,7	3,7	4	4,3
Česko	4,8	4,6	4,3	3,9	3,7	3,9	4,2	4,3
Poľsko	4,6	4,2	4,1	4,1	4,0	3,6	3,5	3,4
Maďarsko	5,0	5,2	5,2	5,3	4,9	4,8	4,8	5

Legenda:

Skóre uvedené v tabuľke uvádza index vnímania korupcie v jednotlivých krajinách:

0 = veľmi korupčná krajina; 10 = krajina korupčne čistá

Zdroj: Transparency International

3. Rozhodnite, ktoré z nasledovných informácií majú byť žiadateľom poskytnuté. Svoje rozhodnutie zdôvodnite.

- Občan, na ktorého sa sťažovali viacerí občania, žiada od obce kópiu sťažnosti, na ktorej sú podpisy sťažovateľov.*
- Mladí manželia bez bytu žiadajú bytový odbor o informáciu o kritériách a spôsobe prideľovania sociálnych bytov a zaujíma ich tiež zoznam ľudí, ktorí takéto byty získali.*
- Stavebná firma, ktorá neuspela v konkurze, požiadala ministerstvo školstva o poskytnutie informácie, kto získal zákazku na stavbu školy, aké boli kritériá a kto rozhodol.*
- Firma prijímajúca nového pracovníka, požiadala lekára o poskytnutie údajov o zdravotnom stave prijímaného.*
- Súkromná firma sa obrátila na komerčnú banku so žiadosťou o poskytnutie informácie o výške účtu podnikateľa XY, ktorý je dlhodobo dlžníkom firmy žiadajúcej o informáciu.*

ROVINA SYNTÉZY A HODNOTENIA

1. Navrhните niekoľko opatrení na zefektívnenie sprístupňovania informácií vo vašej škole.
2. *V jednom meste na Slovensku vznikla nová súkromná škola. Budovu získala do prenájmu od gymnázia, ktorého zriaďovateľom (a majiteľom budovy) je vyšší územný celok (VÚC). Gymnázium je samostatným právnym subjektom. Jedným zo zakladateľov školy je poslanec zastupiteľstva VÚC. Povráva sa, že riaditeľom novej školy bude riaditeľ gymnázia, v ktorého priestoroch škola sídli, alebo pracovníčka krajského školského úradu.*
V tomto príbehu môže ísť o korupciu. Zostavte žiadosť (žiadosti) o informácie, ktoré vám pomôžu objasniť všetky dôležité skutočnosti. Zamerajte sa na to:
 - a) aké informácie budete žiadať,
 - b) komu bude žiadosť adresovaná.
3. V tabuľke nájdete výsledky sociologického výskumu. Pokúste sa interpretovať výsledky tohto výskumu.

Čo hovoria o boji proti korupcii v SR?

Zhodnoťte, aký význam pre spoločnosť majú protikorupčné zákony.

Objasnené prípady súvisiace s korupciou v SR

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	do konca júla 2004
trestný čin	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené
úplatkárstvo	15/15	40/34	31/30	65/48	81/38	87/54
podplácanie	9/9	64/60	52/48	74/70	66/57	47/41
spolu:	24/24	104/94	83/78	139/118	147/95	134/95

Zdroj: Komunikačný odbor ministerstva vnútra SR

UKÁŽKA KOMPLETNÉHO MONOTEMATICKÉHO ZADANIA S PROTIKORUPČNOU TEMATIKOU

V tomto zadaní vychádzame z dvojice tabuliek prezentujúcich výsledky výskumov o korupcii. Z tohto východiskového materiálu je možné zostaviť kompletne maturitné zadanie, vyhovujúce ustanoveniam vyhlášky č. 379/32005 Z .z. o maturitnej skúške. Zadanie pritom prechádza viacerými tematickými celkami (právo – sociológia).

1. úloha:

Vymenujte a vysvetlite aspoň dva trestné činy, ktoré definuje právny poriadok SR v súvislosti s korupciou.

2. úloha:

- Prečítajte si výsledky dvoch rôznych sociologických výskumov.
- Porovnajte výskumné metódy, ktoré výskumníci použili.
- Rozhodnite, ktorý výskum objektívnejšie vypovedá o skutočnom stave korupcie v SR. Svoje rozhodnutie zdôvodnite.

Objasnené prípady súvisiace s korupciou v SR

Rok	1999	2000	2001	2002	2003	do konca júla 2004
trestný čin	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené	zistené/ objasnené
úplatkárstvo	15/15	40/34	31/30	65/48	81/38	87/54
podplácanie	9/9	64/60	52/48	74/70	66/57	47/41
spolu:	24/24	104/94	83/78	139/118	147/95	134/95

Zdroj: Komunikačný odbor ministerstva vnútra SR

Index vnímania korupcie občanmi (CPI)

Krajina	CPI – 1998	CPI – 1999	CPI – 2000	CPI – 2001	CPI – 2002	CPI – 2003	CPI – 2004	CPI – 2005
Slovensko	3,9	3,7	3,5	3,7	3,7	3,7	4	4,3
Česko	4,8	4,6	4,3	3,9	3,7	3,9	4,2	4,3
Poľsko	4,6	4,2	4,1	4,1	4,0	3,6	3,5	3,4
Maďarsko	5,0	5,2	5,2	5,3	4,9	4,8	4,8	5

Legenda:

Skóre uvedené v tabuľke uvádza index vnímania korupcie v jednotlivých krajinách:

0 = veľmi korupčná krajina; 10 = krajina korupčne čistá

Zdroj: Transparency International

3. úloha:

Pokúste sa interpretovať výsledky prvého z uvedených výskumov (o objasnených prípadoch súvisiacich s korupciou). Čo hovoria o boji proti korupcii v SR? Zhodnoťte, aký význam pre spoločnosť majú protikorupčné zákony.

ZÁVER

Publikácia Protikorupčná výchova v náuke o spoločnosti ponúka námety, ako možno zaradiť túto problematiku do vyučovania spoločenskovedného seminára nenásilnou formou a tak, aby neuberala učiteľom vzácny čas pri príprave študentov na maturitu. Pokúsili sme sa ukázať prieniky protikorupčnej výchovy s obsahom vyučovania predmetu náuka o spoločnosti zapísaného v učebných osnovách a v cieľových požiadavkách na vedomosti a zručnosti maturantov z náuky o spoločnosti – dvoch dokumentoch, ktoré najviac determinujú prácu učiteľa na spoločenskovednom seminári. Krátky exkurz do didaktickej teórie ponúka prehľad moderných metód vyučovania, ktoré sú pripravené na vyučovanie o korupcii v publikáciách Celospoločenský problém – korupcia I. a II. a ktoré pomôžu kvalitnému vyučovaniu seminára. No a napokon sme pripravili niekoľko ukážok úloh, ktoré je možné využiť priamo v maturitných zadaniach. Plne korešpondujú s cieľovými požiadavkami na vedomosti a zručnosti maturantov z náuky o spoločnosti a zároveň umožňujú žiakom demonštrovať svoj prehľad v problematike korupcie a boja proti nej.

Veríme, že táto pomôcka bude povzbudením, aby sa protikorupčná výchova stala integrálnou a užitočnou súčasťou občianskeho a humanitného vzdelávania na stredných školách na Slovensku.

